

Matthias Meirlaen

Arthur Merghelyncks kronieken: antiquiteiten van een 'généographe'

Een rijke met het inzicht van eene waarlijk royale vrijgevigheid, zo omschreef Medard Verkest zijn goede vriend Arthur Merghelynck in oktober 1908 in een artikel ter nagedachtenis van diens overlijden eerder dat jaar.¹ Merghelynck was inderdaad allesbehalve onbemiddeld. Hij werd op 9 maart 1853 in Ieper geboren en stamde uit een familie van aanzien, die in 1773 door keizerin Maria-Theresia tot de adel was verheven. Zijn beide ouders onderhielden, net als zijn grootouders, nauwe contacten met de stedelijke magistratuur. Merghelyncks vader, Léopold Merghelynck, was een tijd lang schepen in Ieper en zijn moeder, Elise Carton, was de dochter van een oud-burgemeester van de stad. Zijn oudere broer Ferdinand was er arrondissementscommissaris en stond aan het hoofd van de lokale liberale partij.²

Door het vroegtijdige overlijden van zijn beide ouders erfde Arthur Merghelynck in 1871 op achttienjarige leeftijd een aanzienlijk fortuin. Amper vijf jaar later kocht hij met een deel van deze familieerfenis het kasteel van Beauvoorde, gelegen te Wulveringem, een dorp van ongeveer negenhonderd inwoners tussen Veurne en Ieper. Vrijwel onmiddellijk nadat het vijftiende-eeuwse waterslot zijn eigendom was geworden, gaf Merghelynck Joseph Vinck, de stadsarchitect van Veurne, de opdracht het te restaureren. Vanuit zijn bewondering voor de stijl waarin de familie De Bryarde het

- 1 A. VERKEST, 'Jonker Arthur Merghelynck', in: *De Vlaamsche Kunstbode*, 38 (1908), p. 493.
- 2 J. TOLLEBEEK, 'Het verleden in de negentiende eeuw. Arthur Merghelynck en het Kasteel van Beauvoorde', in: *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Taal- en Letterkunde*, 109: 1 (1999), p. 108-109; P. DONCHE en J. VAN ACKER, 'De familie Merghelynck en Ieper', in: J. DEWILDE, P. DONCHE, A. MORISSE, P. TRIO en J. VAN ACKER, *Arthur Merghelynck (1853-1908): passies van een edelman*, Gent, 2008, p. 2-4.

kasteel van 1573 tot 1838 had bewoond, wilde Merghelynck het grotendeels in verval geraakte slot in zijn zeventiende-eeuwse glorie herstellen. Een aantal haast verdwenen gedeelten van het kasteel werd opnieuw opgebouwd en enkele bijgebouwen werden eraan toegevoegd. De Gentse tuinarchitect Edmond Pynaert-van Geert werd naar Wulveringem gehaald om het kasteelpark om te toveren tot een zeventiende-eeuwse Engelse landschapstuin en de Ieperse stadsarchitect Heyninx werd gevraagd de vleugels van het kasteel te verruimen. Eens deze restauraties voltooid waren, constateerde Merghelynck niet zonder enige trots dat het kasteel er *briljanter dan ooit* uitzag, en het zelfs *over een opleving van glans beschikte, die het niet eens tijdens zijn grootste pracht had gekend*.³

Merghelynck wendde zijn fortuin overigens niet alleen aan om het slot van Beauvoorde te kopen en te restaureren. In 1892 werd hij ook eigenaar van een 'hôtel' in Ieper, dat in 1774 was gebouwd naar een ontwerp van de Rijksese architect Thomas Gombert. Merghelyncks overgrootvader, François Merghelynck, erfelijke penningmeester van Ieper en hoogbaljuw van diezelfde stad en van het graafschap Mesen, was de eerste eigenaar en bewoner van het 'hôtel' geweest. Tot in 1864 bleef het gebouw familiebezit. Toen Merghelynck het aan het einde van de negentiende eeuw terugkocht, liet hij het, net zoals hij met het kasteel van Beauvoorde had gedaan, onmiddellijk restaureren. Ook nu weer streefde Merghelynck ernaar het gebouw in zijn historische stijl te 'herstellen'. Naar eigen zeggen, moest het 'hôtel' zo een *specimen van stijlen uit het tweede helft van de achttiende eeuw* worden.⁴

Het was in de leefwereld van deze twee 'historisch' gerestaureerde gebouwen – die hij weliswaar niet bewoonde⁵ – dat Merghelyncks belangstelling voor het verleden groeide. Zoals onder meer blijkt

3 J. TOLLEBEEK, 'Het verleden in de negentiende eeuw', p. 116-119; A. MORISSE, 'Kasteel Beauvoorde', in: J. DEWILDE e.a., *Arthur Merghelynck*, p. 14.

4 J. TOLLEBEEK, 'Het verleden in de negentiende eeuw', p. 128-130.

5 Het kasteel van Beauvoorde fungeerde als een buitenverblijf voor de zomer en het 'hôtel' in Ieper diende, eens gerestaureerd, als museum. Merghelynck zelf woonde in Ieper in een ruim herenhuis op de hoek van de Elverdinghestraat en de Vandenpeereboomplaats.

uit zijn interesse om het 'hôtel' van zijn overgrootvader op te kopen en zijn bewondering voor de manier waarop het geslacht De Bryarde het kasteel van Beauvoorde uitbouwde, ontstond Merghelyncks historische belangstelling vanuit een sterke 'familiale' invalshoek. Het was de geschiedenis van de oude adellijke geslachten die Merghelynck boeide. Op jonge leeftijd stelde hij een boekenverzameling met monumentale 'adelboeken' samen en al gauw ging hij zelf als genealoog aan de slag.⁶ In 1873, op twintigjarige leeftijd, ondernam hij een poging om een eigen stamboom op te maken. Tevreden stelde hij hierbij vast dat de *eerste wapenfeiten* van zijn familie al tot de vijftiende eeuw teruggingen.⁷ Volledig in de ban van de genealogie, besloot Merghelynck ook stambomen van andere adellijke geslachten te reconstrueren. In 1877 schreef hij met zijn *Recueil de généalogies inédites de Flandre* een eerste groot werk over familiale geschiedenis. Amper een jaar later voegde hij een editie over grafschriften van Brugse edelen en patriciërs aan dit *Recueil* toe. Vervolgens publiceerde Merghelynck in 1882 de genealogieën van de families Tax en De Maulde de la Tourelle. Eens de stamboom van deze adellijke geslachten samengesteld was, onderbrak hij zijn publicatie-ijver om zich volledig toe te leggen op een nieuw project: het bijeenbrengen, uitpluizen en eventueel kopiëren van al het beschikbare bronnenmateriaal om de genealogische geschiedenis van (West-)Vlaanderen in kaart te kunnen brengen.⁸

In vijftien jaar tijd bouwde Merghelynck een 'genealogisch kabinet' van 555 documenten uit, veelal doop-, huwelijks- of overlijdensregisters, poortersboeken, schepen- en parochieregisters, registers van weeshuizen, en stads- en kasselrijrekeningen. Om deze grote hoeveelheid bronnen te verzamelen, schakelde hij verschillende arbeidskrachten in. Archivarissen en bibliothecarissen

6 J. TOLLEBEEK, 'Het verleden in de negentiende eeuw', p. 112.

7 J. TOLLEBEEK, 'De historische wereld van Arthur Merghelynck. Over het "familiale verleden" van de negentiende-eeuwse adel', in: E.O.G. HAITSMA MULIER, L.H. MAAS en J. VOGEL (red.), *Het beeld in de spiegel. Historiografische verkenningen*, Hilversum, 2000, p. 229-230.

8 J. TOLLEBEEK, 'De historische wereld', p. 230-231. Voor meer informatie over Merghelyncks genealogische oeuvre: C. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE, 'L'œuvre d'Arthur Merghelynck', in: C. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE (red.), *Tablettes des Flandres: généalogie, histoire, heraldique*, Brugge, 1948, Vol. 1, p. 21-25.

zoals Jules Cordonnier, stadsarchivaris en bibliothecaris in Ieper, bezorgden hem tegen betaling originele handschriften of eigenhandige kopieën. Ambtenaren van de burgerlijke stand betaalde hij om als secretaris, kopiist of ‘collaborateur paléographe’ aan de slag te gaan, en met bevriende genealogen als Edmond Dhont de Wapenaert, Amédée vander Stichele de Maubus en vooral Paul du Chastel de la Howardries-Neuvireuil wisselde hij graag informatie uit. Toen hij zijn kabinet in 1897 als min of meer ‘volledig’ beschouwde, publiceerde Merghelynck een *Vade-mecum pratique et utile des connaissances historiques* om het raadplegen van zijn verzameling voor toekomstige genealogen te vergemakkelijken. In 1905, drie jaar voor zijn dood, legateerde hij al zijn documenten aan de Koninklijke Bibliotheek van Brussel, waar ze tot vandaag in het ‘Fonds Merghelynck’ worden bewaard.⁹

Toch betekende de publicatie van het *Vade-mecum* niet het einde van Merghelyncks speurwerk naar bronnenmateriaal voor de genealogische geschiedenis van (West-)Vlaanderen. Ook na 1897 voegde Merghelynck nog verschillende documenten aan zijn kabinet toe. In een speciaal hiervoor in twee delen ingebonden exemplaar van zijn *Vade-mecum* noteerde hij alle nieuwe aanwinsten op tussengevoegde blanco pagina’s.¹⁰ Onder deze nieuwe aanwinsten bevond zich een veertiental historische werken, die Merghelynck zelf als ‘chroniques historiques’ omschreef.¹¹ Aangezien slechts drie van deze werken specifiek over de (West-)Vlaamse geschiedenis handelden, rijst de vraag naar de plaats van de ‘kronieken’ binnen Merghelyncks kabinet.¹² Waarom voegde hij niet-West-

9 J. TOLLEBEEK, ‘Het verleden in de negentiende eeuw’, p. 113-115; J. TOLLEBEEK, ‘De historische wereld’, p. 230-231. Voor de geschiedenis van het ‘Fonds Merghelynck’ en de waarde ervan voor het huidige genealogische onderzoek, zie P. TRIO, ‘Het fonds Merghelynck in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel’, in: J. DEWILDE e.a., *Arthur Merghelynck*, p. 37.

10 P. DONCHE, *Het geannoteerd exemplaar van A. Merghelynck’s Vade-mecum*, Berchem, 1990, p. 7.

11 Voor een bibliografisch overzicht van Merghelyncks kronieken, zie P. DONCHE, *Het geannoteerd exemplaar*, p. 13-15.

12 De drie bedoelde werken zijn: Nicolaas DESPARS’ *Cronijcke van den lande ende Graefschep van Vlaendren (1562-1592)*, Charles-Louis BOUDENS VAN DER BURGHS *Memorien ende notitien bijeenvergadert door den onderschreven raekende*

Vlaamse geschiedenissen, waarschijnlijk via schenkingen verkregen, toe aan een collectie die zoveel mogelijk bronnenmateriaal over het oude graafschap Vlaanderen wilde bijeenbrengen? Om deze vraag te beantwoorden, dienen Merghelyncks historische belangstelling en de soort geschiedschrijving van de 'chroniques historiques' nader te worden onderzocht.

KRONIEKEN ALS VERZAMELOBJECTEN

Zoals alle geschriften in zijn genealogische kabinet, waren Merghelyncks kronieken in de eerste plaats verzamelobjecten. Merghelyncks genealogische interesse kaderde immers binnen een ruimere belangstelling voor de oudheidkunde, een geschiedbeoefening uit de achttiende eeuw die gericht was op het collectioneren en bewaren van zoveel mogelijk materiële resten uit het verleden. De materiële resten of 'antiquitates' die door de oudheidkundigen werden verzameld, waren erg divers, gaande van oude documenten tot inscripties, munten, penningen, vazen of schilderijen.¹³ Door in allerlei dissertaties, 'notices' en catalogi lijsten aan te leggen van deze antiquiteiten, hoopten de oudheidkundigen het verleden te systematiseren. Hiermee stond hun geschiedbeoefening in schrill contrast met de romantisch-retorische geschiedschrijving die op literaire wijze de grootsheid van het vaderlandse verleden bezong.¹⁴

Ook Merghelynck was een fervente verzamelaar van allerlei antiquiteiten. Hij restaureerde zijn kasteel en zijn 'hôtel' niet alleen, maar richtte beide gebouwen ook zorgvuldig in met de vele oudheidkundige voorwerpen die hij op de kop kon tikken. Voor zijn kasteel in Beauvoorde kocht Merghelynck zeventiende-eeuws meubilair afkomstig van de Sodaliteit van de Gekruisigde Zaligmaker in Veurne, historische schilderijen (vaak portretten), antiek keuken-

de Stadt St. Winnoc (1730), en de anonieme *Généalogies des ducs de Brabant et des Comtes de Flandre*.

13 J. TOLLEBEEK, 'Geschiedenis en oudheidkunde in de negentiende eeuw. De *Messenger des sciences historiques 1823-1896*', in: *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, 113 (1998), p. 28-29.

14 J. TOLLEBEEK, 'De historische wereld', p. 228-229.

gerei, en liturgische voorwerpen en kerkmeubilair om in zijn kappel (die weliswaar nooit officieel werd ingewijd) te plaatsen. Bij de inrichting van zijn kasteel liet hij zich adviseren door Désiré Böhm, een lokale kunstenaar en verzamelaar afkomstig uit een Poolse immigrantenfamilie. Samen met Böhm schuimde hij hoeves, kerken, kastelen en antiekhandelaars uit de buurt af, op zoek naar antiquiteiten die bij het interieur van zijn waterslot pasten. Bovendien liet Merghelynck wat hij niet vond, gewoon door kunstenaars of ambachtshulpi naar gangbaar model vervaardigen. Het resultaat van deze enorme verzameldrift liet zich raden: op korte termijn werd het vervallen kasteel van Beauvoorde omgetoverd tot een 'suite' van kamers vol zeventiende-eeuwse 'oudheden'.¹⁵

De manier waarop Merghelynck zijn 'hôtel' inrichtte, verschilde maar weinig van de wijze waarop hij dat in Beauvoorde deed. Ook in Ieper moest worden gedecoreerd, en dus verzameld. Als raadgever voor de inrichting van zijn 'hôtel' koos Merghelynck voor zijn goede vriend Hector Vanden Brande. Deze laatste, die in 1877 nog had meegewerkt aan Merghelyncks *Recueil de généalogies inédites de Flandre*, was naar Frankrijk verhuisd en onderhield er goede contacten met de grote antiekhandelaars in Parijs. Bovendien was Vanden Brande behalve een echte 'bibelot' ook een uitstekende kenner van de achttiende-eeuwse Franse kunst. Op zijn advies kocht Merghelynck meubels, pendules, porselein- en bronswerk, en schilderijen (doorgaans van een betere kwaliteit dan de portretten van Beauvoorde), waarmee hij zijn 'hôtel' inrichtte. Zoals het kasteel van Beauvoorde een verzamelplaats werd voor zeventiende-eeuwse 'oudheden', werd het 'hôtel' in Ieper een vertrek vol achttiende-eeuwse antiquiteiten. Zich bewust van de vele 'bijzonderheden' die hij had gecollecteerd, doopte Merghelynck zijn 'hôtel' in 1894 zelfs om tot een echt museum.¹⁶

De 'chroniques historiques' uit het *Vade-mecum* waren eveneens verzamelobjecten. Vooral het feit dat Merghelynck louter 'manu-

15 J. TOLLEBEEK, 'Het verleden in de negentiende eeuw', p. 124-127; J. TOLLEBEEK, 'De historische wereld', p. 234; A. MORISSE, 'Kasteel Beauvoorde', p. 18-23.

16 J. TOLLEBEEK, 'Het verleden in de negentiende eeuw', p. 130-131; J. DEWILDE, 'Het Hotel Merghelynck in Ieper', in: J. DEWILDE e.a., *Arthur Merghelynck*, p. 26.

scrits', de originele handschriften of handgeschreven kopieën van de kronieken bezat, toont dit duidelijk. Voor gedrukte, en bijgevolg op grote schaal verspreide uitgaven had hij helemaal geen interesse. De oudheidkunde was nu eenmaal zaak van het collectiëren van unieke exemplaren. In zijn hele kroniekenverzameling viel dan ook geen enkel gedrukt werk te bespeuren. Zo beschikte Merghelynck over het originele, handgeschreven en nog te corrigeren auteursexemplaar van het eerste en enige deel van Jean des Roches' *Histoire générale des Pays-Bas autrichiens* (1787), maar niet over een gedrukte editie van dit werk. Van Emanuel van Meterens *Belgische ofte Nederlandsche historie van onsen tijden* (1599) en Nicolaas Despars' *Cronijcke van den lande ende Graefschape van Vlaendren* (1562-1592) bezat hij niet één van de vele (her)drukken, maar achttiende-eeuwse handgeschreven – en wat betrof Van Meterens werk zelfs onvolledige – kopieën.¹⁷ Merghelyncks kronieken waren 'rariteiten' in de letterlijke betekenis van het woord. Slechts van zes van de veertien was overigens de auteur bekend. En genoten de werken van Des Roches, Van Meteren en Despars in de eigen tijd nog enige (nationale) bekendheid, dan was dit voor de overige kronieken allerminst het geval. De meeste 'chroniques historiques', zoals Charles-Louis Boudens van der Burghs *Memorien ende notitien bijeenvergadert door den onderschreven raekende de Stadt St. Winnoc* (1730) of Henri-Guillaume Wynants' *Chronique abrégée de la ville de Bruxelles* (1756), waren 'obscure' pogingen om de lokale, heel vaak niet-(West-)Vlaamse geschiedenis in kaart te brengen. Juist dit zeldzame, 'curieuze' karakter maakte ze het verzamelen waard.

KRONIEKEN ALS MODELLEN VOOR DE GENEALOGISCHE GESCHIEDSCHRIJVER

De 'chroniques historiques' waren niet enkel rariteiten op zichzelf, maar ze stonden op hun beurt vol curiositeiten of wetens-

17 DESPARS' *Cronijcke van den lande ende Graefschape van Vlaendren* bleef lange tijd ongepubliceerd. Pas in 1837-1840 verscheen het werk voor het eerst in druk. A. DEMETS, 'Despars, Nicolaas', in: G.J. VAN BORK en P.J. VERKRUJJSSE (red.), *De Nederlandse en Vlaamse auteurs van middeleeuwen tot heden, met inbegrip van de Friese auteurs*, De Haan, 1985, p. 168.

waardigheden. Naar het voorbeeld van de middeleeuwse kroniek en annalistiek brachten deze werken een chronologisch en feitelijk relaas over de geschiedenis van een territorium, dynastie of stad.¹⁸ Bijgevolg hadden ze heel vaak een droog en opsommend karakter. Zo bestond het anonieme *Historia rerum à Christo nato maximis memorabilium* louter uit lange tabellen met de data van alle (politieke en religieuze) 'memorabilia' uit de West-Europese geschiedenis tot 1599, of beschreef Nicolaas Despars' *Cronijcke van den lande ende Graefschape van Vlaendren* de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen door per jaar het verloop van de belangrijkste gebeurtenissen te vertellen. Eveneens conform de middeleeuwse historiografische traditie, hanteerden de meeste van Merghelyncks kronieken naast een chronologische orde nog een dynastieke indeling. Het anonieme *Oorspronck van het Hertogdom van Brabant door de Koninghen van Tongheren* bijvoorbeeld, vertelde de geschiedenis van het hertogdom Brabant en de stad Tongeren door achtereenvolgens de verdiensten van elke *prince van Tongeren en Brabant* op te sommen.

Kortom, Merghelyncks historiografische interesse ging uit naar (traditionele) kronieken. Maar, merkwaardig genoeg, had Merghelynck geen enkele middeleeuwse kroniek in zijn bezit. Het waren latere werken, zoals de zestiende-eeuwse historiën van Van Meteren en Despars of de achttiende-eeuwse studies van Boudens van der Burgh en Wynants, die zijn belangstelling wekten. De keuze voor recentere handschriften was niet onbelangrijk. Het verschil tussen de middeleeuwse en de latere kroniek was immers wezenlijk. Bunna Ebels-Hoving wees erop dat tussen 1350 en 1530 het besef van het bestaan van vaste categorieën in de geschiedschrijving vervaagde. Dit impliceerde niet dat het bestaan van vaste historische genres, zoals 'historiae' (verhalen over een bepaald onderwerp, verklarend van aard en liefst fraai geschreven), 'vitae' en 'gestae' (levensbeschrijvingen van heiligen en niet-heiligen), of 'annalen' en 'kronieken',

18 Zowat alle handschriften uit Merghelyncks kroniekenverzameling dateerden uit de achttiende eeuw. Van een aantal onder hen is echter niet bekend of het om originelen gaat, dan wel achttiende-eeuwse kopieën van zestiende- of zeventiende-eeuwse werken betreft. P. DONCHE, *Het geannoteerd exemplaar*, p. 13-15.

tijdens deze periode verdween. Wel werd de terminologie om deze genres mee aan te duiden vanaf dan door elkaar gebruikt en ontstonden er kruisbestuivingen tussen de verschillende categorieën.¹⁹ De zestiende-eeuwse kronieken die Merghelynck in zijn bezit had, zagen er, met andere woorden, een stuk anders uit dan hun middeleeuwse 'voorgangers'. Hoewel ze strikt chronologisch en annalistisch opgebouwd bleven, wilden ze – onder meer onder invloed van de (humanistische) 'historia' – de lezer meer achtergrond en meer perspectief bieden dan voordien. Vandaar dat Van Meteren in zijn *Belgische ofte Nederlandsche historie van onsen tijden* bijvoorbeeld geregeld (chronologisch opgebouwde) uitweidingen inlaste om een concrete gebeurtenis tijdens een welbepaald jaartal beter te kaderen.²⁰ Bovendien distantieerden de latere kroniekschrijvers zich steeds meer van de fabelachtige ondertoon van de middeleeuwse kroniekschrijvers. Zo bestempelde Wynants de Brabantse hertogen niet langer als afstammelingen van de Karolingische of zelfs de Trojaanse koningen, zoals dit in de veertiende eeuw vaak gebeurde. In de plaats omschreef hij hun herkomst – net zoals de etymologische betekenis van Brussel overigens – als 'onzeker'.²¹ Onder invloed van de zestiende-eeuwse erudieten en antiquaren was bij de latere kroniekschrijvers enkel nog plaats voor 'onbetwistbare', onmiddellijk uit de bronnen afleidbare feiten.²²

Juist omdat de latere kronieken verzamelwerken van 'onmiskbare' wetenswaardigheden waren, pasten ze in Merghelyncks genealogische kabinet. Wellicht nam Merghelynck deze werken niet

19 B. EBELS-HOVING, 'Nederlandse geschiedschrijving 1350-1530. Een poging tot karakterisering', in: B. EBELS-HOVING, C.G. SANTING en C.P.H.M. TILMANS (red.), *Genoechlincke ende lustige historiën. Laatmiddeleeuwse geschiedschrijving in Nederland*, Hilversum, 1987 (Middeleeuwse studies en bronnen, 4), p. 218-223.

20 A.E.M. JANSSEN, 'Kroniek en annalistiek. Schakels in een keten', in: J. TOLLEBEEK, T. VERSCHAFFEL en L. WESSELS (red.), *De palimpsest: geschiedschrijving in de Nederlanden 1500-2000*, Hilversum, 2002, Dl. 1, p. 20-21.

21 BRUSSEL, *Koninklijke Bibliotheek Albert I*, Handschriftenkabinet, Fonds Merghelynck, N° 30°: Chronique abrégée de la ville de Bruxelles par Mr. Wynants 647-1756, p. 6.

22 Voor meer informatie over de invloed van de erudieten op de historiografie in de Nederlanden, cf. R. DE SCHRYVER, 'De eruditie. Betrouwbaarheid door geleerdheid', in: J. TOLLEBEEK, T. VERSCHAFFEL en L. WESSELS (red.), *De palimpsest*, Dl. 1, p. 45-61.

zoeder op opdat toekomstige (West-)Vlaamse stamboomonderzoekers de vele feiten erin zouden uitpluizen, maar eerder omdat ze als historiografische producten tot model konden dienen voor goede genealogische geschiedschrijving.²³ Als 'généographe' ging Merghelynck immers op dezelfde manier te werk als de latere kroniekschrijvers. Overtuigd dat de vaderlandse geschiedenis en de geschiedenis van de oude (adellijke) geslachten als het ware samenvielen, verzamelde ook hij eerst zo veel mogelijk gegevens omtrent één bepaalde familie.²⁴ Vervolgens rangschikte hij deze gegevens net zoals de kroniekschrijvers volgens de orde van de chronologie en/of de opeenvolging van de geslachten. Bovendien beschouwde ook Merghelynck het verzamelen en het ordenen van historische wetenswaardigheden als een zoektocht naar 'waarheid'. Zoals Wynants de veertiende-eeuwse kroniekschrijvers minachtte omdat ze de Brabantse hertogen mythische voorouders toedichtten, zo hekelde Merghelynck de verschillende heraldische en genealogische genootschappen uit zijn eigen tijd die een cliënteel van parvenu's de gevraagde adellijke afstamming toekenden.²⁵

Voorals in zijn *Une page d'histoire de la féodalité au Pays de Furnes* (1900-1901) demonstreerde Merghelynck hoe de ideale historiografie er moest uitzien. In dit werk dat hij kort na het verschijnen van zijn *Vade-mecum* schreef, wilde hij de geschiedenis van zijn eigen kasteel van Beauvoorde samenbrengen. Deze geschiedenis, zo argumenteerde Merghelynck al gauw, werd best zo gedetailleerd mogelijk verteld.²⁶ Het gevolg liet zich raden: zijn *Une page d'histoire de*

23 De meeste van Merghelyncks kronieken handelden trouwens over de geschiedenis van Brabant. Enkel in DESPAR'S *Cronijcke van den lande ende Graefschep van Vlaendren*, BOUDENS VAN DER BURGHS *Memorien ende notitien bijeenvergadert door den onderschreven raekende de Stadt St. Winnoc* en het anonieme *Généalogies des ducs de Brabant et des Comtes de Flandre* stond de Vlaamse geschiedenis voorop.

24 Merghelynck was ervan overtuigd dat wie de adellijke geschiedenis vatte, meteen ook de nationale geschiedenis kende. J. TOLLEBEEK, 'De historische wereld', p. 230.

25 J. TOLLEBEEK, 'De historische wereld', p. 230.

26 Zo merkte Merghelynck op dat *hoewel de geschiedenis van de landbouwers die de gronden van het kasteel bewerkten op zich oninteressant is, het – aangezien wij ons onderwerp met oog voor alle mogelijke details willen behandelen – toch niet overbodig is te spreken over de mensen die bijna altijd in de schaduw van de toren van het kasteel hebben gewoond*. A. MERGHELYNCK, *Une page d'histoire de la féodalité au Pays de Furnes. Le fief-manoir dit 'le Château de Beauvoorde' à Wulveringhem (1408-1900)*.

la féodalité au Pays de Furnes werd een lijvig verzamelwerk vol wetenswaardigheden over het kasteel van Beauvoorde. Merghelynck startte zijn werk met een voorafgaand onderzoek naar de oorspronkelijke bouw van het kasteel. Hierbij de these onderschrijvend dat conform de middeleeuwse machtsstructuren de stichter van de gemeenschap Wulveringhem zijn woonst vlak bij de eerste kerk moet hebben gebouwd, was hij ervan overtuigd dat Wulfrid of Wulferus van Wulveringhem de eerste bewoner van Beauvoorde moest zijn geweest. Allerlei archeologische vondsten moesten dan de correctheid van deze stelling aantonen. Eens de oprichter van het oorspronkelijke hof onthuld was, leek het schrijven van de geschiedenis van Beauvoorde voor Merghelynck eenvoudig. In de twee delen die op de inleiding volgden, maakte hij achtereenvolgens genealogieën op van het geslacht Van Wulveringhem, de verschillende eigenaars die sinds de vijftiende eeuw het nieuwgebouwde slot bewoonden, de huurders van het 'Casteelgoet', de boeren van het 'Neerhof', en tot slot de families van de vele eigenaars van Beauvoorde. Bij het opmaken van deze stambomen trachtte Merghelynck steeds zo erudiet mogelijk te zijn. Van elke eigenaar, huurder of elk familielid somde hij zorgvuldig alle informatie die hij in de bronnen had teruggevonden in chronologische volgorde op. Enkel de laatste hoofdstukken van zijn eerste deel, die een beschrijving van de gronden, de gebouwen en het interieur, evenals een 'chronique historique' van het kasteel bevatten, kenden geen genealogische onderbouw. Toch betekende deze andere indeling niet dat Merghelynck zijn werkwijze wijzigde. Zowel bij het beschrijven van Beauvoordes gronden, gebouwen en kamers, als bij het opsommen van de verschillende gebeurtenissen per jaartal, trachtte hij zo nauwkeurig en chronologisch mogelijk te zijn.

Bovendien wekt niet enkel de overeenkomstige historiografische visie van Merghelynck en de kroniekschrijvers het vermoeden dat

Son origine probable, sa chronique, ses possesseurs, sa description, etc.: suivi d'études archéologiques et généalogiques sur les anciens lignages flamands van Wulveringhem, de Valuwe, Crucemeet, de Crane (aux fermaux), van den Bampoele, van Rye, de Hertoghe (au rencontre de cerf) et de généalogie et descendance de la maison chevaleresque de Bryarde, originaire du quartier de Cassel en Flandre, Brugge, 1900-1901, Dl. 1, p. 186.

de 'chroniques historiques' als modellen voor goede geschiedschrijving dienden. Ook het feit dat de kronieken pas achteraf aan het *Vade-mecum* werden toegevoegd, kan in deze richting wijzen. In de oorspronkelijke publicatie van het *Vade-mecum* was enkel plaats voor vijf Ieperse kronieken.²⁷ Opnieuw ging het hier om niet-middeleeuwse kronieken. Merghelynck verzamelde de originele handschriften van een aantal achttiende-eeuwse werken. Aan het einde van de zeventiende eeuw was Guillaume de Feu begonnen met het verzamelen en het kroniekmatig ordenen van allerlei gegevens over de geschiedenis van zijn stad. Na De Feus overlijden in 1708 bleek zijn Ieperse kroniek als 'oertekst' te fungeren. Een zekere BEECQUAERT vatte hem samen, Joannes DOUCHY breide er een vervolg aan, en voor schoolmeester Jacobus Busschaert vormde hij de basis voor een nieuwe kroniek. In de tweede helft van de achttiende eeuw gebruikten zowel de Ieperse kanunnik Henri-Alexandre-Maurice Le Couvreur als de dichter en schoolmeester Pieter Maarten Ramaut de tekst op hun beurt bij het samenstellen van hun kroniek.²⁸ Tijdens de eerste helft van de negentiende eeuw vulde de eerste Ieperse stadsarchivaris, Jean Jacques Lambin, De Feus kroniek verder aan. Het waren de handschriften van De Feu, Le Couvreur en Lambin die Merghelynck in de oorspronkelijke versie van zijn *Vade-mecum* opnam. Opmerkelijk hierbij is, dat Merghelynck in zijn *Vade-mecum* vooral het inhoudelijke belang van deze handschriften benadrukte. *De inhoud van dit werk is zeer interessant*, zo merkte hij bijvoorbeeld op over een van de aanvullingen op De Feus kroniek.²⁹

Deze grotere belangstelling voor de handschriften van De Feu, Le Couvreur en Lambin had alles te maken met Merghelyncks regionalistische kijk op het verleden. De Ieperse kronieken bevatten immers veel meer informatie die Merghelyncks heemkundige en

27 Voor de bibliografische referenties van de Ieperse kronieken, zie A. MERGHELYNCK, *Vade-mecum pratique et utile de connaissances historiques et Indicateur nobiliaire et patricien de ces contrées renfermant de nombreux inventaires de collections d'Archives, inédits jusqu'ici, appartenant à plusieurs dépôts publics et privés de la Belgique, ou Catalogue-Répertoire analytique, méthodique et raisonné de 555 manuscrits formés pour la plupart au moyen des documents y inventoriés*, Doornik, 1896-1897, p. 456.

28 T. VERSCHAFFEL, *De hoed en de hond. Geschiedschrijving in de Zuidelijke Nederlanden 1715-1794*, Hilversum, 1998, p. 48.

29 A. MERGHELYNCK, *Vade-mecum pratique et utile*, p. 456.

genealogische interesse rechtstreeks prikkelde dan de 'chroniques historiques'. De *Chronique de la ville d'Ypres* (1688) van De Feu, de *Abrégé chronologique de l'histoire de la ville d'Ypres* (1762) van Le Couvreur, de anonieme *Chronique de tous les événements qui se sont passés en la ville d'Ypres de 478 à 1793* en Lambins aanvullingen op het werk van De Feu stonden vol wetenswaardigheden en *merckweirdige saeken*. De auteurs van deze kronieken hadden allen zo veel mogelijk feitelijkheden over hun stad volgens de eenvoudige orde van de chronologie samengebracht. De stichting van religieuze ordes, de bouw van kerken, kapellen, burgerhuizen en stedelijke gebouwen, de aanleg van nieuwe wegen, de organisatie van uitzonderlijke feestelijkheden, het plaatsvinden van regimewissels, en het betreuenswaardige voorvallen van immorele buitensporigheden waren hun geliefkoosde onderwerpen. Net al deze zaken leverden een schat aan informatie voor Merghelyncks genealogische onderzoek. Vooral de *Extraits d'annotations relatives aux évènements qui se sont passés en la ville d'Ypres de 802 à 1688*, voorbereidende notities van De Feu op het schrijven van zijn kroniek, vielen bij Merghelynck enorm in de smaak. De reden hiervoor was dat deze *Extraits* behalve een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen, ook lijsten met de verschillende voorgeden, schepenen, graven, forestiers, burggraven en hoogbaljuws bevatten. In zijn *Vade-mecum* vond Merghelynck het dan ook belangrijk nadrukkelijk te vermelden dat in dit werk *jaarlijsten met de magistraten van de Ieper* terug te vinden waren.³⁰ Vanuit het besef van het belang van de kronieken voor de eigentijdse onderzoeker vulde Merghelynck deze chronologische overzichten bovendien zelf aan. Aan de *Chronique de tous les événements qui se sont passés en la ville d'Ypres de 478 à 1793* voegde hij bijvoorbeeld allerlei negentiende-eeuwse krantenknipsels uit de lokale Ieperse pers toe. Artikelen over de restauratie van de oude schepenkamer in 1869, over de plaatselijke kermis in Hollebeke, of over nieuwe aanwinsten in de stadsbibliotheek verdienden volgens hem een plaats in de kronieken van de stad.

30 A. MERGHELYNCK, *Vade-mecum pratique et utile*, p. 456.

JEAN DES ROCHES' HISTOIRE GÉNÉRALE DES PAYS-BAS
AUTRICHIENS: EEN VREEMDE EEND IN DE BIJT?

Een werk dat – op het eerste gezicht – uit de toon viel in Merghelyncks kroniekenverzameling, was het originele handschrift van Jean des Roches' *Histoire générale des Pays-Bas Autrichiens*. Des Roches, een bastaardzoon en schoolmeester die zich in de jaren 1770-1780 opwerkte tot de hoogste kringen van de Brusselse ambtenarij, ambieerde immers zowel inhoudelijk als vormelijk een andere geschiedenis dan de kroniekschrijvers.³¹ In tegenstelling tot bijvoorbeeld Wynants of Despars wilde Des Roches geen lokale of regionale, maar een nationale geschiedenis schrijven. Een vaderlandse geschiedenis, zo beseftte hij, ontbrak immers nog in het historiografische landschap van de Zuidelijke Nederlanden.³² Bovendien wilde hij deze nationale geschiedenis ook compositorisch anders opbouwen dan de kroniekschrijvers voor de lokale geschiedenissen hadden gedaan. Volgens Des Roches moest goede historiografie volgens een 'goed geordend plan' worden geschreven.³³ Hoe zo een plan er precies moest uitzien, lichtte hij niet nader toe. Wel maakte hij meteen duidelijk dat het per jaartal opsommen van gebeurtenissen hier niet onder begrepen kon worden. De vele lokale annalen en kronieken die vanaf de middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden waren verschenen, waren volgens Des Roches niet meer dan 'duistere', 'onduidelijke' en 'saaie' vormen van geschiedschrijving.³⁴

31 Voor biografische gegevens over Jean des Roches, zie C. BRUNEEL en J.-P. HOYOIS, 'Des Roches (Jean)', in: C. BRUNEEL en J.P. HOYOIS (red.), *Les grands commis du gouvernement des Pays-Bas autrichiens: dictionnaire biographique des institutions centrales*, Brussel, 2001 (Archives générales du royaume et archives de l'État dans les provinces. Studia, 84), p. 209-211; T. VERSCHAFFEL, 'Jan des Roches (1740-1787)' in: T. VERSCHAFFEL, *Historici in de Oostenrijkse Nederlanden (1715-1794), Proeve van repertorium*, Brussel, 1996 (Facultés Universitaires Saint-Louis. Studiecentrum 18de-eeuwse Zuidnederlandse Letterkunde Cahiers, 15), p. 37-39; E. PUT, 'Roches, Jan des', in: *Nationaal biografisch woordenboek*, Brussel, 1990, Dl. 13, kol. 696-703.

32 *Iedereen is het erover eens dat de algemene geschiedenis van onze provinciën een boek is dat in onze literatuur nog ontbreekt*, zo merkte Des Roches in het prospectus van zijn *Histoire générale des Pays-Bas Autrichiens* op. J. DES ROCHES, *Prospectus d'une histoire générale des Pays-Bas Autrichiens*, Antwerpen, 1785, p. 4.

33 J. DES ROCHES, *Prospectus*, p. 3.

34 J. DES ROCHES, *Prospectus*, p. 4.

Des Roches' kritiek op de annalen en kronieken sloot aan bij wat heel wat van zijn verlichte tijdgenoten van deze geschiedenisgenres vonden. Grote filosofen zoals Voltaire dreven de spot met deze erudiete encyclopedieën die louter een *opeenstapeling van onderling niet gerelateerde feiten* boden.³⁵ Vooral het opsommende en nevenschikkende karakter van de annalen en kronieken stuitte hen tegen de borst. Goede geschiedschrijving, zo meenden ze, maakte een onderscheid tussen wat wel en wat niet belangrijk was. Bijgevolg leek het in de ogen van de verlichte historici dwaas om, zoals de kronieken, gewoon 'losse' gegevens op een tijdslijn te plaatsen zonder hierbij 'grote' gebeurtenissen en 'fait divers' van elkaar te onderscheiden. In plaats hiervan wilden ze een gestructureerd geschiedverhaal brengen, waarin logische en causale verbanden centraal moesten staan. Volgens de filosofen was het de taak van de geschiedkundige op zoek te gaan naar verklaringen voor de historische ontwikkeling van mens en maatschappij. Bovendien, zo meenden ze, moest deze causaliteit niet louter in de politieke, militaire en dynastieke geschiedenis worden gezocht. Ook andere verklaringen, zoals de impact van geografische en klimatologische omstandigheden, economische ontwikkelingen, of de 'eigenheid' van naties en volkeren, moesten in rekening gebracht worden. Door de historiografische blik op die manier te verbreden, hoopten de verlichte denkers een algemene cultuur- of beschavingsgeschiedenis, in plaats van een enge politieke kroniek te kunnen schrijven.³⁶

Des Roches dacht er net zo over. Kroniekschrijvers als Christophe Butkens, Franciscus Haraeus en Jean Bertholet brachten volgens hem niet meer dan *droge genealogieën, zonder smaak, zonder genie en zonder stijl*.³⁷ Hij vond dat Butkens' *Trophées tant sacrés que profanes du duché de Brabant* (1637) louter 'data' bevatte, Haraeus' *Annales ducum seu principum Brabantiae totiusque Belgii tomi III* (1623) slechts een *rapsodie van flarden van slechte schrijvers*

35 T. VERSCHAFFEL, 'De dissertatie. Onderzoek in een verlicht decor', in: J. TOLLEBEEK, T. VERSCHAFFEL en L. WESSELS (red.), *De palimpsest*, Dl. 1, p. 126.

36 T. VERSCHAFFEL, 'De dissertatie', p. 125-127.

37 J. DES ROCHES, *Prospectus*, p. 5.

bracht en Bertholets *Histoire ecclésiastique et civile du duché de Luxembourg et comté de Chiny* (1741-1743), uit acht doodsaai volumes bestond, waarvan de inhoud gemakkelijk tot twee zou kunnen worden herleid.³⁸ Des Roches was ervan overtuigd dat om een elegant werk te schrijven, een gedegen historicus beter geen voorbeeld nam aan deze werken. In de plaats, zo meende hij, deed hij er goed aan eens de werken van zeventiende-eeuwse humanistische auteurs ter hand te nemen. Vooral Strada's, Grotius' en Bentivoglio's werken over de Tachtigjarige Oorlog golden volgens Des Roches als prima modellen van voortreffelijke (klassiek-retorische) stijl. Het enige minpunt van deze werken voor de achttiende-eeuwse historicus was dat ze enkel verslag uitbrachten over *de razernijen van de burgeroorlogen*.³⁹ Immers, net zoals zijn verlichte collega's wilde Des Roches juist vermijden dat zijn vaderlandse geschiedenis louter een militair-politiek verhaal zou brengen. *Tot vervelens toe handelde de vroegere geschiedschrijving over beschadigde monumenten, onbekende helden, nieuwe verslagen van veldslagen, of vernietigingen van de provincies*, zo merkte hij op.⁴⁰ Het kwam er volgens Des Roches dan ook op aan om een geschiedenis te schrijven van wat hij als 'veel belangrijker' omschreef: *de religie, de regering, de wetten, de zeden, de handel en de kunst van België*.⁴¹

In 1779 begon Des Roches met de compositie van zijn vaderlandse geschiedenis. Het schrijven van deze geschiedenis gebeurde in twee stappen. In een eerste fase schreef Des Roches een schoolboek nationale geschiedenis, *Epitomes historiae Belgicae libri septem* (1781-1782), om vervolgens in een tweede fase zijn *Histoire générale des Pays-Bas Autrichiens* samen te stellen. Des Roches maakte met andere woorden eerst een handboek, dat nadien als leidraad diende voor het schrijven van zijn echte vaderlandse geschiedenis. Van zijn *Histoire générale des Pays-Bas Autrichiens* zou hij uiteindelijk enkel het eerste deel, met betrekking tot de Romeinse periode, nog voor zijn dood in mei 1787 afwerken. Maar hoezeer Des Roches

38 J. DES ROCHES, *Prospectus*, p. 5.

39 J. DES ROCHES, *Prospectus*, p. 4.

40 J. DES ROCHES, *Prospectus*, p. 6.

41 J. DES ROCHES, *Prospectus*, p. 6.

in het prospectus van zijn vaderlandse geschiedenis aankondigde dat hij de kroniekmatige historiografie wou overtreffen, toch werden zowel zijn *Epitomes historiae Belgicae* als zijn *Histoire générale des Pays-Bas Autrichiens* in sterke mate beïnvloed door de antiquarische en erudiete geschiedbeoefening van de latere kroniekschrijvers. Zo slaagde Des Roches er niet volledig in om het lokale perspectief te overstijgen. Ook al nam hij dan geen genealogieën van plaatselijke heren of overzichten met de opeenvolging van stadsmagistraten in zijn werk op, zijn schoolboek bevatte behalve een uitvoerige bespreking van de Brabantse geschiedenis – die volgens Des Roches de hoeksteen van de Belgische geschiedenis tijdens de middeleeuwen vormde – nog altijd uitgebreide indices met de graven van Vlaanderen, Henegouwen en Namen, en de hertogen van Luxemburg. Bovendien structureerde Des Roches zijn *Epitomes historiae Belgicae* net als vele kroniekschrijvers volgens een dynastieke orde. Naar zijn humanistische ‘voorbeelden’ verdeelde hij zijn handboek weliswaar in vier ‘libri’ of boekdelen die hij op hun beurt in verschillende ‘capita’ of hoofdstukken liet uiteenvallen, maar achter deze ‘klassieke’ indeling schuilde toch een dynastieke logica. Elk nieuw boekdeel luidde een regimewissel in de vaderlandse geschiedenis in, terwijl de verschillende ‘capita’ bijna altijd de regeerperiode van een of meerdere vorst(en) bespraken.⁴²

Geheel conform de kroniekmatige logica was het geschiedverhaal trouwens grotendeels van militair-politieke aard. In zowat elk hoofdstuk stonden de levens van de hertogen, graven, vorsten en andere politieke machthebbers centraal. Gegevens over zeden en gewoonten, religie, handel, wetenschap en cultuur kwamen – in tegenstelling tot Des Roches’ ambities – steeds op de tweede plaats. En net zoals Des Roches er niet in slaagde een ander dan een overwegend militair-politiek verhaal te brengen, zo lukte het

42 De verschillende ‘libri’ uit de *Epitomes historiae Belgicae* behandelden achtereenvolgens de geschiedenis van de Oude Belgen, de Zuidelijke Nederlanden onder Romeins bewind, de invasies van de Franken en het bestuur van de Merovingers en de Karolingers, de heerschappij van het huis van Lotharingen, de verschillende particuliere vorstendommen tijdens de middeleeuwen, de komst van de hertogen van Bourgondië, en tot slot de Zuidelijke Nederlanden onder Oostenrijks bewind.

hem – althans volgens een eigentijdse criticus – evenmin om zijn schoolboek in de door hem zo geprezen (klassiek-retorische) stijl van de humanisten te schrijven. Philippe Baert, een achttiende-eeuwse geleerde en privébibliothecaris van markies Gabriel Joseph du Chasteler, hoopte dat het boek *Epitomes historiae Belgicae* nooit op school zou worden gebruikt, omdat de vele grammaticale fouten die het bevatte het linguïstische leerproces van de leerlingen wel eens zou kunnen vertragen. Baert gaf Des Roches dan ook de raad de volledige tekst van zijn schoolboek te herzien, en om hem bij dit redactiewerk te helpen stelde hij hem zelfs een lijst ter beschikking met alle taalfouten die hij in het werk had aangetroffen. Enkel wanneer alle grammaticale onvolkomenheden uit het handboek werden geschrapt, kon volgens Baert aan de leerlingen een even zuiver taalgebruik als dat van Cicero worden aangeleerd.⁴³

Het gevolg liet zich raden: hoewel Des Roches op een verlichte toon hard van leer trok tegen de latere kroniekschrijvers, bevatte zijn werk nog vele sporen van de erudiete en antiquarische traditie. Spotte hij met de acht lijvige volumes waarin Bertholet de Luxemburgse geschiedenis beschreef, dan moest hij wel erkennen dat zijn *Histoire générale des Pays-Bas Autrichiens* uit vier of vijf delen in quarto zou bestaan van elk om en bij de zevenhonderd bladzijden.⁴⁴ Het is dan ook paradoxaal dat Des Roches' voornaamste informatiebronnen net de kronieken waren die hij zelf zo hevig bekritiseerde. *Het is bijna altijd Butkens die men, weliswaar vermomd, terugvindt*, zo merkte Baert in zijn kritiek op *Epitomes historiae Belgicae* op.⁴⁵ Hoewel Des Roches toekomstige historici in zijn prospectus waarschuwde dat het gebruik van historische kronieken ertoe kon leiden dat hun werken een erudiet karakter kregen, toch trapte hij zelf in de val. Het is ook opmerkelijk dat

43 *Geloof me, Meneer, neem je boek opnieuw ter hand, spendeer een aantal extra jaren aan de perfectie van uw werk, verwijder overal het barbaarse Latijn van de diploma's, het is niet door het imiteren van de taal uit de scheidingsaktes of uit de canons van de concilies dat men zal leren schrijven zoals Cicero.* P. BAERT, *Critique contre un ouvrage intitulé Epitomes historiae Belgicae etc. par Des Roches, s.d.*, Koninklijke Bibliotheek Brussel, Manuscript II 95, ongenummerde pagina.

44 J. DES ROCHES, *Prospectus*, p. 5.

45 P. BAERT, *Critique*, p. 4.

Baert de *Epitomes historiae Belgicae* op dezelfde manier beoordeelde als in de zeventiende en de achttiende eeuw met de kronieken gebeurde. Niet zozeer het (filosofische) plan, de gezochte causaliteit of de behandelde soort geschiedenis, maar de juistheid en de volledigheid van Des Roches' handboek werd door hem in twijfel getrokken. In zijn *Critique contre un ouvrage intitulé Epitomes historiae Belgicae* onderzocht hij vooral twee zaken in het schoolboek: vergissingen of 'erreurs', en hiaten, lacunes of 'omissions'. Van beide legde hij lange lijsten aan, *want – zo luidde het devies – fouten en tekortkomingen zijn zeldzaam bij een exacte historicus en zelfs niet vergeeflijk in een 'abrégé', die altijd meer voorzien moet zijn van feiten dan beladen met wetenschappelijke bemerkingen.*⁴⁶ Zoals de lokale kronieken verzamelingen van historische feiten betreffende een bepaalde regio of stad waren, zo beschouwde Baert de *Epitomes historiae Belgicae* duidelijk als een verzameling van gegevens over de Belgische geschiedenis.⁴⁷

BESLUIT

Baerts visie in overweging nemend, kan worden gesteld dat geen enkele 'chronique historique' zozeer blijk gaf van Merghelyncks geschiedkundige belangstelling als het originele handschrift van het eerste deel van Des Roches' *Histoire générale des Pays-Bas Autrichiens*. Enerzijds toonde het hoezeer Merghelynck als antiquair interesse had voor het verzamelen van unieke documenten uit het verleden. Anderzijds liet het handschrift vooral zien hoe Merghelynck over geschiedbeoefening dacht. Een historicus, zo meende hij, verzamelden net als Des Roches zoveel mogelijk wetenswaardigheden en rangschikte deze vervolgens naar chronologische en/of dynastieke orde. In die zin fungeerde ook het originele handschrift van *Histoire générale des Pays-Bas Autrichiens* voor Merghelynck als model voor goede geschiedschrijving. Hoezeer Des Roches ook hoopte zich eraan te onttrekken, toch paste zijn

46 P. BAERT, *Critique*, ongenummerde pagina.

47 Voor meer informatie over het beoordelen van kronieken tijdens de zeventiende en de achttiende eeuw, zie T. VERSCHAFFEL, 'De dissertatie', p. 125.

werk evenzeer in dezelfde antiquarische en erudiete traditie als de (model)kronieken van Despars of Van Meteren.

Maar tegelijk was *Histoire générale des Pays-Bas Autrichiens* meer dan een chronologische opsomming van (louter) lokale wetenswaardigheden. Het was de allereerste poging om een Belgisch-nationale geschiedenis te schrijven, een historiografisch genre dat in de negentiende eeuw en vooral na 1830 veel navolging zou kennen. Wist Des Roches in zijn werk nog amper het antiquarische karakter te overstijgen, dan slaagden zijn navolgers hier wel in. Gedragen door een romantisch elan, brachten zij een krachtig, pathetisch en patriottisch geschiedverhaal.⁴⁸ Alleen toonde Merghelynck als overtuigd antiquair helemaal geen belangstelling voor de geladen geschiedschrijving van Des Roches' navolgers. Zijn kroniekenverzameling bevatte geen enkele negentiende-eeuwse vaderlandse geschiedenis. Voor de 'généographe' die ervan overtuigd was dat de nationale geschiedenis samenviel met de (wetenswaardige) geschiedenis van de adellijke geslachten, had het (strijdlustige) verhaal van de grote helden van het Belgische volk immers weinig betekenis.

48 Voor meer informatie over de negentiende-eeuwse vaderlandse geschiedschrijving in België, zie J. TOLLEBEEK, 'Enthousiasme en evidentie. De negentiende-eeuwse Belgisch-nationale geschiedschrijving', in: J. TOLLEBEEK, *De ijkmeesters: opstellen over geschiedschrijving in Nederland en België*, Amsterdam, 1994, p. 57-74.